

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۱۱/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

پیش بینی رشد پس از سانحه براساس سخت رویی روانشناختی معلمان زن با تجربه

سوگ همسر

سیدرضا شیرمردی^۱، روح اله انصاری^۲، علی خالدی سردشتی^۳، حسن خالدی^۴، بهنام خالدی سردشتی^۵

- ۱- کارشناس علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان پردیس بحرالعلوم شهر کرد
- ۲- کارشناس علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان پردیس بحرالعلوم شهر کرد
- ۳- کارشناس علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان پردیس بحرالعلوم شهر کرد
- ۴- کارشناس علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان پردیس بحرالعلوم شهر کرد
- ۵- کارشناس علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان پردیس بحرالعلوم شهر کرد

چکیده

پژوهش حاضر با هدف پیش بینی رشد پس از سانحه براساس سخت رویی روانشناختی معلمان زن با تجربه سوگ همسرشد. روش پژوهش از نوع توصیفی- همبستگی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه معلمان زن در شهرکرد ناحیه ۲ هستند که همسرشان را در جوانی زیر ۵۰ سال از دست داده اند، بودند. حجم نمونه از طریق قاعده گرین، ۱۷۰ نفر را با توجه به ملاک های ورود به پژوهش به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شده است. برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه های سخت رویی روانشناختی کوباسا (۱۹۷۹)، و رشد پس از سانحه تدسکی و کالهون (۱۹۹۶) استفاده شد. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده ها از روش های آمار توصیفی و استنباطی از طریق برنامه نرم افزار SPSS۲۶ استفاده شد، نتایج یافته ها نشان داد که مدل رگرسیونی برازش مناسبی دارد. همچنین سخت رویی روانشناختی پیش بینی کننده رشد پس از سانحه معلمان زن با تجربه سوگ همسر است ($P < 0.05$). نتایج فرضیه ها نشان می دهد سخت رویی روانشناختی می تواند حدود ۷۰ درصد از تغییرات رشد پس از سانحه معلمان زن با تجربه سوگ همسر را تبیین کند.

کلید واژه: رشد پس از سانحه، سخت رویی روانشناختی، معلمان زن با تجربه سوگ همسر

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

رویدادهای چالش بر انگیز مانند سوگ، بیماریهای جدی، بلایای طبیعی، قربانی شدن و جنگ دائما در کمین زندگی انسان هستند. میلز^۱ و همکاران (۲۰۱۱) ذکر کرده اند سه چهارم بزرگسالان بالای شصت و پنج سال در طول عمرشان حداقل یک حادثه آسیب زا را تجربه کرده اند. این رقم ممکن است بیشتر هم باشد (تدسکی و همکاران، ۲۰۱۸). آسیب ها در پنجمین راهنمای تشخیص اختلالات روانی^۲ با کنار نهادن سیستم محوری که در طبقه بندی های گذشته بود دو ملاک برای اختلال فشار روانی پس آسیبی مطرح می کند. در ملاک الف) تروما را چنین تعریف می کند: در معرض مرگ، یا تهدید شدن به مرگ، آسیب جسمی جدی یا خشونت جنسی از طریق تجربه مستقیم، شاهد بودن حوادث ایجاد شده برای دیگران، آگاه شدن از حادثه ایجاد شده برای یک دوست یا عضو نزدیکی از خانواده، و یا تجربه کردن مکرر یا قرار گرفتن در معرض جزئیات ناراحت کننده یا شدید رویدادهای آسیبی (فاضل، ۱۳۹۶). آوادیس یانس هاشمی میناباد و عرب قهستانی (۱۳۹۵) در تعریف تروما اختلاف نظر وجود دارد می توان هر آنچه که خارج از تجربیات معمول انسان باشد و علائم مهمی همچون پریشانی را برانگیخته کند را تروما دانست (تدسکی و همکاران، ۲۰۱۸). پژوهش های مختلف به بررسی عوارض و پیامدهای منفی فجایع پرداخته اند. تاثیرات تروما بسیار گسترده و عمیق بوده، به گونه ای که تروما می تواند، بر روی شناخت شخص (جانوف-بولمن^۳، ۲۰۰۲؛ جوزف و لاینلی^۴، ۲۰۰۵)، عواطف (جانوف بولمن، ۲۰۰۲) و عملکرد بدنی (بریر و اسکات^۵، ۲۰۱۴) تاثیرات منفی وارد کند (فاضل، ۱۳۹۶). در این میان مرگ جزء اجتناب ناپذیر زندگی می باشد و مرگ همسر بعنوان سخت ترین و استرس زاترین هنجار رتبه بندی شده است (رابینسون و تیلور، ۲۰۱۶)، که ممکن است باعث افزایش خطر افسردگی، اختلال استرس پس از سانحه و سایر آسیب های روانی و جسمی شود. شواهد قانع کننده ای وجود دارد مبنی بر اینکه سوگ می تواند منبع اصلی استرس پس از سانحه^۷ باشد (ایزه^۸، ۲۰۲۱).

حسینی و همکاران (۱۳۸۸) در مطالعه خود نشان دادند که ۷۷ درصد زنان سرپرست خانوار تحت مطالعه آنان سلامت روانی مناسبی ندارند، هم چنین نتایج پژوهش روستایی و همکاران (۱۳۹۹) نشان دادند بین زنان سر پرست خانوار وعادی در کیفیت زندگی^۹، افسردگی^{۱۰}، اضطراب^{۱۱}، استرس^{۱۲} و تنظیم هیجان^{۱۳} و مولفه های آن تفاوت معناداری وجود داشت و افسردگی و اضطراب در زنان

^۱ Mils

^۲ . Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM)

^۳ . Janoff-Bulman

^۴ . Joseph, Linley

^۵ . Briere & Scott

^۶ . Robinson & Taylor

^۷ . Post traumatic stress disorder (PTSD)

^۸ . Ezeh

^۹ . Quality of life

^{۱۰} . Depression

^{۱۱} . Anxiety

^{۱۲} . Stress

^{۱۳} . Emotion regulation

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

سر پرست خانوار نسبت به زنان عادی نمره بالاتری داشت. اما در سال های اخیر تغییر نگرش جدیدی نسبت به حوادث آسیب زا ایجاد شده است که بر جنبه های مثبت روانشناختی که در اثر مبارزه با چالش ها در فرد ایجاد میشود تمرکز دارد که رشد پس از سانحه^۱، تعالی پس از آسیب یا رشد پس از ضربه نامیده می شود. رشد پس از سانحه اولین بار توسط تدسکی و کالهون^۲ (۱۹۹۶) ابداع شده است. مفهوم رشد پس از سانحه دیدگاه سازنده ای است که بصورت یک فرایند و بطور شخصی در افراد ایجاد می شود، مقوله های شناختی اصلی برای درک و تجربه آن باورها در مورد خود، آینده و دنیایشان می باشد. نظریه سازهای شخصیت^۳ کلی^۴ و مدل های جهان فرضی جانف بولمن و دیدگاهی که رویکرد وجودی به مشکل و رنج و فلسفه کلی زندگی دارد مطابق آنچه در نظریات فرانکل و نیچه مطرح شده است می تواند در توسعه و چگونگی تئوری رشد پس از سانحه مفید باشد (تدسکی، شکسپیر فینچ^۵، تاکو^۶، کالهون، ۲۰۱۸). آسیب می تواند تاحدی مفید باشد و بعنوان یک هدف انطباقی و حفاظتی به کار گرفته شود، برخی چیزهای فوق العاده مثبت می تواند از پس یک رویداد آسیب زا رخ دهد (تدسکی و برت مور، ۲۰۱۶^۷).

مفهوم رشد پس از سانحه فراتر از تاب آوری و یافتن منافع از آسیب است و خود شکوفایی مقوله مرکزی آن می باشد، هدف در اینجا چیزی بیش از بهبود علائم منفی یعنی رسیدن به بهزیستی و شادکامی است (محمدی، قاضی نژاد، وکیلی، ۱۴۰۰). رشد پس از سانحه غالباً در پنج مقوله قدردانی بیشتر از زندگی واحساس تغییر در اولویت ها، گرمی وروابط صمیمی تر با دیگران، احساس بزرگی در قدرت شخصی، معنویت رشد یافته و توانایی های جدید تقسیم بندی شده است (فاضل و همکاران، ۱۳۹۶). ویژگی های شخصیتی از عوامل تاثیر گذر در تجربه رشد پس از سانحه می باشد. وهر قدر فرد دارای ویژگی های مثبت در زمینه تاب آوری باشد امکان اینکه سریع تر از مراحل سوگ یا آسیب بگذرد و رشد را تجربه کند بیشتر است. به همین دلیل در این پژوهش متغیر سخت رویی^۸ روانشناختی را بعنوان عامل پیش بینی کننده برای رشد پس از سانحه در نظر گرفتیم تا مورد بررسی قرار گیرد. سخت رویی، یک ویژگی شخصیتی است که در رویارویی با حوادث فشارزای زندگی به عنوان منبع مقاومت و سپرمحافظ عمل می کند. سخت رویی، ترکیبی از باورها در مورد خود و جهان است که از سه جزء تعهد، کنترل و چالش تشکیل شده است، اما در عین حال مجموعه ای واحد است که از عمل هماهنگ این سه جزء تشکیل یافته است (کوباسا^۹، ۱۹۸۷). سرسختی توانایی فرد را برای مقابله با فشار روانی تسهیل می کند و همچون سپری فرد را در برابر فشار روانی محافظت می نماید (مادی^{۱۰}، ۲۰۱۶). مطابق پژوهش

^۱ . post-traumatic Growth

^۲ . Tedeschi & Calhoun

^۳ Personal construct

^۴ George Kelly

^۵ Shakes peare-Finch

^۶ Takau

^۷ . Moor

^۸ . Psychological hardiness

^۹ . Kobasa

^{۱۰} . Maddi

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

توماسن وجانسن نشان داد سرسختی در زنان و مردان به عنوان عامل موثر در تعدیل ناراحتی روانی عمل می کند (توماسن وجانسن^۱، ۲۰۲۲). لازم است در ایران تحقیقات در زمینه رشد پس از سانحه و شناسایی فاکتورهای تاثیر گذار بر آن بیشتر انجام شود. لذا بر آنیم تا در این تحقیق دریابیم، آیا رشد پس از سانحه بر اساس سخت رویی معلمان زن با تجربه سوگ همسر قابل پیش بینی است؟

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود.

جامعه، نمونه، و روش نمونه گیری

در پژوهش حاضر جامعه آماری پژوهش شامل کلیه معلمان زن در شهرکرد ناحیه ۲ هستند که همسرشان را در جوانی زیر ۵۰ سال از دست داده اند، بودند. حجم نمونه از طریق قاعده گرین، ۱۷۰ نفر را با توجه به ملاک های ورود به پژوهش به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شده است. برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه های سخت رویی روانشناختی کوباسا (۱۹۷۹)، و رشد پس از سانحه تدسکی و کالهون (۱۹۹۶) استفاده شد، نمونه های آماری پرسشنامه ها را به طور کامل تکمیل نمودند. لازم به ذکر است که به جهت رعایت اصول اخلاقی، پیش از شروع تکمیل پرسشنامه ها از شرکت کنندگان در پژوهش به صورت کتبی رضایت نامه دریافت شد.

ابزارها

الف) پرسشنامه ی سخت رویی روانشناختی کوباسا (۱۹۷۹)

این مقیاس توسط کوباسا ساخته شده و دارای ۴۵ ماده با خرده مقیاس های چالش (۱۵ سوال)، تعهد (۱۵ سوال) و کنترل ۱۵ سوال است که براساس مقیاس لیکرت چهارگزینه ای اصلا درست نیست نمره (۰) تا حدودی درست نمره (۱) درست نمره (۲) و کاملا درست است نمره ۳ نمره گذاری می شود. بر اساس آلفای کرونباخ همسانی درونی مقیاس برای خرده مقیاس های چالش، تعهد، کنترل و سرسختی کلی به ترتیب ۰/۷۱، ۰/۸۴، ۰/۷۵ و ۰/۸۸ به دست آمده است و روایی قابل قبولی گزارش شده است در ایران ضریب پایایی از روش بازآزمایی با فاصله شش هفته ای برای مولفه های بالا به ترتیب ۰/۸۰، ۰/۴۵، ۰/۵۷ و ۰/۶۱، همسانی درونی کلی سوالات آزمون از طریق آلفای کرونباخ ۰/۶۸۳ به دست آمده است و روایی مقیاس از طریق تحلیل عاملی تاییدی، تایید شده است (آخوندی، اناری، کامیابی، میمند ۱۳۹۹).

ب) پرسشنامه رشد پس از سانحه

پرسشنامه رشد پس از سانحه « بر روی ۴۰۶ تن از دانشجویان با تجربه شرایط تنش زا در انگلیس، از طریق تحلیل

^۱ Thomasen & janson

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

عاملی تاییدی نشان دادند که ۵ عامل، الگوی مناسبی برای آن است. همچنین آن ها در نمونه فوق، پایایی پرسشنامه را با محاسبه ضریب آلفا کرونباخ ۰/۹۰ گزارش کردند. حیدرزاده و همکاران (۲۰۱۵) در مطالعه خود بر روی ۴۰۲ بیمار رستانی در بیمارستان امام خمینی شهر کرد، با تحلیل عاملی تاییدی برازش قابل قبولی را برای ساختار ۵ عاملی این ابزار گزارش دادند و مقدار ۰/۸۷ را برای ضریب آلفا کرونباخ در نمونه فوق برای پرسشنامه رشد پس از سانحه ذکر کردند. آن ها همچنین برای بررسی پایایی باز آزمایی پرسشنامه مذکور، همبستگی بین دو بار اجرای پرسشنامه را به فاصله ۳۰ روز محاسبه کردند که مقدار ۰/۷۵ به دست آمد و نشان دهنده پایایی این پرسشنامه بود. محمودی و همکاران (۲۰۱۲) ساختار عاملی پرسشنامه رشد پس از سانحه را روی نمونه ۲۳۶ تن از دانشجویان دانشگاه های شهر شهر کرد مورد بررسی قرار داده و با حذف عامل ارزش گذاری به زندگی، ساختار ۴ عاملی شامل موقعیت های جدید، ارتباط با دیگران، قدرت شخصی و تغییرات معنوی را از آن گزارش دادند. نویسندگان همچنین در نمونه فوق ضریب آلفا کرونباخ برای کل مقیاس را ۰/۹۲ و پایایی پرسشنامه با فاصله زمانی یک هفته را ۰/۹۴ و به دست آوردند (تاجری، سعلی، فرد، رفیعی پور، ۱۳۹۹).

یافته ها

برای بررسی پیش بینی رشد پس از سانحه بر اساس سخت رویی روانشناختی معلمان زن با تجربه سوگ همسر، ابتدا به ویژگی های نمونه آماری می پردازیم که نتایج نشان می دهد که بر حسب تحصیلات: نتایج توزیع افراد نمونه بر اساس تحصیلات نشان داد که، ۶۲ نفر (۳۶،۰ درصد) از افراد نمونه دیپلم یا کاردانی، ۱۰۲ نفر (۲۳ درصد) کارشناسی و ۷ نفر (۵،۸ درصد) کارشناسی ارشد یا بالاتر بودند. مقادیر فراوانی و درصدی توزیع افراد نمونه نشان داد که توزیع افراد دارای مدرک تحصیلی کارشناسی دارای بیشترین تعداد است. بر حسب سن: نتایج توزیع افراد نمونه بر اساس سن نشان داد که، ۴۶ نفر (۲۷،۶ درصد) از افراد نمونه کمتر از ۴۰ سال، ۶۸ نفر (۳۹،۸ درصد) ۴۱ تا ۴۵ سال و ۵۷ نفر (۳۲،۶ درصد) ۴۶ تا ۴۹ سال سن داشتند. مقادیر فراوانی و درصدی توزیع افراد نمونه نشان داد که توزیع افراد ۴۱ تا ۴۵ سال دارای بیشترین تعداد است. سابقه فوت همسر: نتایج توزیع افراد نمونه بر اساس سابقه فوت همسر نشان داد که ۵۰ نفر (۳۰،۱ درصد) از پاسخ دهندگان کمتر از ۵ سال، ۶۱ نفر (۳۶،۳ درصد)، ۵ تا ۷ سال و ۵۸ نفر (۳۳،۵ درصد) بیش از ۷ سال سابقه فوت همسر داشتند. در ادامه به مفاهیم آماری از جمله میانگین، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی، متغیرهای پژوهش در جدول زیر می پردازیم.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

جدول ۱ شاخص های مرکزی، پراکندگی و توزیع عوامل

شکل توزیع		پراکندگی		مرکزی	ابعاد
کشیدگی	چولگی	واریانس	انحراف معیار	میانگین	
-۰.۷۵۸	-۰.۲۹۹	۰.۲۱۷	۰.۴۶۵۰۰	۳.۴۹۲	رشد پس از سانحه
-۰.۸۱۴	-۰.۴۴۸	۰.۲۴۷	۰.۴۹۷۱۲	۲,۱۶۳	سخت رویی روانشناختی

برای بررسی فرضیه پژوهش مبنی بر اینکه: سخت رویی روانشناختی پیش بینی کننده رشد پس از سانحه معلمان زن با تجربه سوگ همسر است. از آزمون رگرسیون خطی استفاده شد. نتایج این آزمون به شرح زیر است.

جدول ۲ خلاصه‌ی الگوی رگرسیون

مدل	R	R ^۲	R ^۲ تعدیل شده	خطای استاندارد برآورد	دوربین - واتسون
مقدار	.۸۴۰ ^a	.۷۰۵	.۶۹۷	.۲۴۷۶۶	۱.۶۶۰

در جدول ۲ که خلاصه آماره‌های مربوط به برازش مدل است، مقدار ضریب همبستگی چندگانه (R) برابر با ۰,۸۴۰ می‌باشد که نشان از وجود همبستگی بین متغیرها دارد. در جدول بالا مقدار R^2 تعدیل شده برابر با ۰,۶۹۷ می‌باشد که نشان می‌دهد سخت‌رویی روانشناختی می‌تواند حدود ۷۰ درصد از تغییرات رشد پس از سانحه معلمان زن با تجربه سوگ همسر را تبیین کند. نتایج آماره دوربین-واتسون استقلال مشاهدات (استقلال مقادیر باقی مانده یا خطاها) از یکدیگر را تأیید کرد. این آماره در جدول ۱,۶۶۰ می‌باشد.

جدول ۳ آزمون مجموع مجذورات و مقدار F

مدل	مجموع مجذورات	درجات آزادی	میانگین مجذورات	F	Sig
رگرسیون	۷۸.۶۴۶	۱	۷۸.۶۴۶	۱۲۸۲.۲۰۳	... ^b
باقی مانده	۱۰.۳۰۵	۱۶۸	.۰۶۱		
مقدار کل	۸۸.۹۵۰	۱۶۹			

در جدول ۳ مقدار F در سطح خطای ۰/۰۱ معنادار گزارش شد [$P-Value \leq ۰/۰۵$]. که نشان می‌دهد مدل رگرسیونی برازش مناسبی دارد. بر این اساس فرضیه پژوهش تأیید می‌شود. به این معنا که سخت‌رویی روانشناختی پیش‌بینی کننده رشد پس از معلمان زن با تجربه سوگ همسر است.

جدول ۴ ضریب رگرسیون استاندارد شده و استاندارد نشده

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

Sig	T	ضرایب غیر استاندارد		متغیر
		Beta	Std. Error	
.۲۱۷	-۱.۲۳۹		.۱۰۷	مقدار ثابت
.۰۰۰	۳۵.۸۰۸	.۸۴۰	.۰۳۰	سخت‌رویی روانشناختی

در جدول ۴ ضریب *Beta* برابر ۰,۸۴۰ می‌باشد که مقداری مثبت است و بیانگر ارتباط مستقیم دو متغیر است. در جدول مذکور مقدار *t* برای این متغیر در سطح خطای ۰,۰۵ معنادار بود [$P - Value \leq 0.05$]. و این بدان معناست که با افزایش یک انحراف استاندارد در سخت‌رویی روانشناختی، رشد پس از سانحه معلمان زن با تجربه سوگ همسر به میزان ۰,۸۴۰ انحراف استاندارد افزایش می‌یابد.

نتیجه‌گیری

همان‌گونه که ذکر شد پیش‌بینی رشد پس از سانحه براساس سخت‌رویی روانشناختی معلمان زن با تجربه سوگ همسر، هم در مطالعات پیشین چه در داخل کشور و چه در خارج از کشور در ابعاد مختلف تأیید شده، همان‌گونه که نتایج پژوهش حاضر دلالت می‌کند. یافته‌های تحقیق حاضر با تحقیقات صف آرا، صفادوست، موسوی نژاد، غلام نژاد (۱۴۰۱)، و بنی‌اسدی، قنبری و موسوی (۱۳۹۸)، آذریان و تاجری (۱۳۹۶)، و بنیه لافع الذابن و همکاران (۲۰۲۳)، و راش و اوربان (۲۰۲۱)، و رازیانی و همکاران (۲۰۲۱)، و ویلیامز (۲۰۲۰) همسو است.

در تبیین فرضیه حاضر می‌توان اذهان داشت به تیپ‌های شخصیتی که نقش مهمی در تجربه حوادث آسیب‌زا و فائق آمدن بر عواقب رویارویی با آن دارند (پاریس^۱، ۲۰۰۰). هر پنج نوع تیپ شخصیت به جز روان‌رنجور خوبی رابطه معناداری با *PTG* دارند (تدسکی و کالهن، ۱۹۹۶). با این حال برون‌گرایی و گشودگی به تجربه مهم‌ترین متغیرهای مرتبط با رشد پس از سانحه می‌باشند، علاوه بر آن روابط معنادار مثبت بین جنبه‌های مختلف *PTG* و تیپ‌های شخصیتی شناسایی شده است که از جمله نیرومندترین رابطه بین فعالیت و هیجان مثبت و گشودگی به هیجان می‌باشد؛ به عبارتی، سطح فعالیت و هیجان مثبت به عنوان ابعاد مختلف برون‌گرایی نقش حیاتی برای تغییرات مثبت ایفا می‌کنند و بر مسوولیت‌پذیری افراد در محیط اجتماعی تأثیر می‌گذارد (تابت^۲، ۲۰۱۷). تحقیقات دیگر نیز این نتایج را با نشان دادن همبستگی‌های متفاوت مثبت بین *PTG* و تیپ‌های شخصیتی مختلف مثل برون‌گرایی و وظیفه‌شناسی (گارنفسکی کارایج شرورز و سامسن^۳، ۲۰۰۸) و یا گشودگی، سازگاری و وظیفه‌شناسی (مایرن^۴، ۲۰۱۶) تأیید

^۱ Paris

^۲ Thabet,

^۳ Garnefski, Karaaij, Schroevers, Somsen

^۴ Mairen

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

کرده اند تحقیقات در مورد روان رنجور خوبی متناقض هستند و هنوز ارتباط معناداری بین این تیپ شخصیتی و رشد پس از سانحه در برخی از تحقیقات یافت نشده است، اما در بعضی دیگر رابطه ی معنادار منفی به دست آمده است (گارنفسکی و همکاران، ۲۰۰۸). علی رغم این که تیپ‌های مختلف شخصیتی به عنوان یک عامل موثر در *PTG* بزرگسالان محسوب میشود، اما در مورد ارتباط آنها در کودکان احتیاج به تحقیقات بیشتری میباشد؛ با این وجود پژوهش‌های موجود نشان میدهد که رابطه ی مثبت معنادار بین *PTG* و گرایش به خوشبینی وجود دارد در واقع دید خوشبینانه به بازسازی مثبت تجربیات کمک زیادی میکند (اسلایپن، هاگن مورن و کلبرا^۱، ۲۰۱۶). همانطور که قبلاً بیان شد سرسختی روانشناختی یا سخت‌رویی یکی از مشخصه‌های مهم شخصیتی در افراد است و از این رو انتظار می‌رود که با دیگر از ویژگی‌های شخصیتی در ارتباط است. برخی از مطالعات در زمینه سخت‌رویی به بررسی چگونگی ارتباط و تعامل میان این سازه با رگه‌های^۲ شخصیتی دیگر شدند. در این راستا می‌توان اشاره کرد به پژوهش همسویی توسط بنی اسدی، قنبری و موسوی (۱۳۹۸) که با عنوان رابطه ویژگی‌های شخصیتی و حمایت اجتماعی با نشانه‌های تنیدگی پس از تروما و تعالی پس از ضربه ای در بازماندگان زلزله بم، که نتایج نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی مانند روان رنجوری با بروز نشانگان تنیدگی پس از تروما ارتباط مثبت معنادار دارد و ویژگی‌های شخصیتی مانند برونگرایی، توافق پذیری و مسوولیت پذیری با تعالی پس از تروما رابطه مثبت معنادار دارد. به عبارتی روان رنجوری پیش بینی کننده تنیدگی پس از تروما است و با افزایش روان رنجوری نشانگان تنیدگی پس از تروما افزایش مییابد. هم چنین برونگرایی و مسوولیت پذیری پیش بینی کننده ی تعالی پس از تروما هستند و با افزایش آنها فرد تعالی پس از تروما بیشتری را تجربه میکنند. در این راستا می‌توان اشاره کرد به پژوهش همسویی توسط راش^۳ و اوربان (۲۰۲۱) در یک بررسی تروما، از دست دادن و رشد پس از سانحه در قطب‌ها، یک مطالعه پدیدار شناسی از هفت نسل باقیمانده از جنگ جهانی دوم در لهستان براساس ۱۳ مصاحبه نیمه ساختار یافته نه مرد در محدوده سنی ۲۳ تا ۹۰ سال چارچوب نظری رشد پس از سانحه از دست دادن جوهر اصلی تروما ظاهر شد و در هر سه نسل تکرار شد از طریق ارتباطات خانوادگی با شوخ طبعی خوش‌بینی و پذیرش همراه بود میراث مشترک امید، قدرت، شجاعت و نوع دوستی در چهارچوب رنج شدید و خسارت فاجعه بار یک روند بازسازی اتفاق افتاد که باعث رشد پس از سانحه و تغییرات مثبت شد که این ویژگی به نسل‌های آینده نیز انتقال یافت در نتیجه رشد پس از سانحه والدین پیش بینی کننده رشد فرزندان است. در پژوهش همسویی دیگری توسط ویلیامز^۴ (۲۰۲۰) در مطالعه ای با آزمایش تئوری ذهن آگاهی و معنا بر رشد س از سانحه پس از مرگ یک عزیز، مطالعه یک طرح پیمایش مقطعی با ۲۳۲ شرکت کننده که یکی از عزیزان خود را از دست داده بودند انجام شد. نتایج نشان داد بین ذهن آگاهی و معنا همبستگی مثبت وجود دارد. معنا سازی رشد پس از سانحه را بطور مثبت پیش بینی می‌کند. تاثیر ذهن آگاهی بر رشد پس از سانحه فقط در غم واندوه شدیداً آسیب‌زا قابل توجه بود. در تبیین دیگری می‌توان این گونه بیان کرد که افراد با ویژگی سخت‌رویی روانشناختی در رویارویی

^۱ Sleijpen, Haagen, Mooren, Kleper

^۲ traits

^۳ Alexandra Rush

^۴ Williams

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

با شرایط استرس‌زای زندگی کنترل خود را از دست نداده و دچار بیماری نمی‌شوند. این افراد از ویژگی‌های شخصیتی خاصی برخوردارند که موجب می‌گردد در مقابل شرایط دشوار و استرس‌زا مقاومت داشته باشند، سخت رویی یک مفهوم روان‌شناختی می‌باشد که به شیوه‌های خاص و با ثبات فرد در رویارویی با مشکلات زندگی اشاره دارد مخصوصاً در بانوان با تجربه سوگ همسر، کوباسا و مدی^۱ (۱۹۹۹) با بهره‌گیری از نظریه‌های شخصیت، سازه‌ی سخت‌رویی را این گونه تعریف کردند: سخت‌رویی مجموعه‌ای از ویژگی‌های شخصیتی بوده که به عنوان یک منبع مقاومتی در رویارویی با شرایط پر استرس زندگی عمل می‌کند. به عبارت دیگر افراد سخت‌رو کسانی هستند که در مقابل اعمال و رفتاری که انجام می‌دهند احساس تعهد داشته و به جای این که این شرایط استرس‌زا را تهدید به‌شمار آورند، اعتقاد دارند که این شرایط قابل کنترل و پیش‌بینی بوده و تغییر در زندگی و انطباق با آن را یک شانس و مبارزه برای رشد بیشتر در نظر می‌گیرند (مشهدی، رنجبرپور، هواسی سوسمار، ۱۴۰۰). در این راستا می‌توان اشاره کرد به پژوهش همسویی که توسط آی پی، ایسه، آتینسوی، افاتما (۲۰۲۳) یک مدل رشد پس از سانحه: سرسختی روانشناختی، راهبردهای افزایش شادی، و مقابله متمرکز بر مشکل. این مطالعه بر اثرات میانجی راهبردهای افزایش شادی بر رابطه بین سرسختی روانشناختی و رشد پس از سانحه در نمونه‌ای از افراد به تعداد ۱۰۶۹ نفر که در معرض رویدادهای آسیب‌زا قرار گرفته‌اند، متمرکز است، براساس نتایج تجزیه و تحلیل، این نتیجه حاصل شد که رابطه بین سرسختی روانشناختی و رشد پس از سانحه با راهبردهای افزایش شادی و مقابله متمرکز بر مشکل واسطه می‌شود. همچنین مشاهده شد که مقابله بین راهبردهای افزایش شادکامی و رشد پس از سانحه و آن راهبردهای افزایش شادی اثر میانجی بر رابطه بین سرسختی روانشناختی و مقابله متمرکز بر مشکل دارند. بنابراین، مهارت‌های حل مسئله و تنظیم هیجان ممکن است بر رابطه بین سرسختی روانشناختی و رشد سانحه تاثیر بگذارد. در پژوهش دیگری توسط بنیه لافع الذابن و همکاران (۲۰۲۳) با عنوان پیش‌بینی خلاء وجودی و اضطراب مرگ براساس سرسختی رانی سالمندان. این تحقیق با هدف شناسایی سطح سرسختی روانشناختی، میزان اضطراب مرگ، و میزان خلاء وجودی در سالمندان، همچنین نقش توانایی پیش‌بینی اضطراب مرگ و خلاء وجودی بر اساس سرسختی روانشناختی سالمندان استان تفریز و معان در پرتو همه‌گیری کرونا در اردن انجام شد، و نتایج نشان داد سطح پایین سرسختی، سطح بالایی از اضطراب مرگ و خلاء وجودی را به همراه دارد. هر پژوهشی با محدودیت‌هایی روبرو می‌باشد که از این محدودیت‌ها می‌توان اشاره کرد به جنسیت نمونه‌ها و شرایط فرهنگی به سایر شهرها با احتیاط انجام شود و عدم دسترسی به پرسشنامه‌های ایرانی اشاره کرد.

منابع

^۱ Kobasa & Maddi

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- ۱-آوادیس یانس، هامایاک، هاشمی میناباد، حسن؛ عرب قهستانی، داوود (۱۳۹۵). چکیده DSM-۵ راهنمای تشخیصی و آماری اختلال های روانی انجمن روانشناسی آمریکا (۲۰۱۳) ویراستاران حسن هاشمی میناباد و فهیمه توالیبیان. شهرکرد: انتشارات رشد.
- ۲-تدسکی، ریچارد، مور، برت، (۲۰۱۶)، *بالندگی پس از سانحه*، مترجم، مدرسی فرد، فاطمه (۱۴۰۰) کتاب کار، انتشارات رشد، شهرکرد.
- ۳-حسینی، سید احمد؛ فروزان، ستاره و امیرفریاد، معصومه (۱۳۸۸). بررسی سلامت روان زنان سرپرست خانوار تحت پوشش سازمان بهزیستی شهر شهرکرد. *مجله پژوهش اجتماعی*، ۲(۳)، ۱۱۷-۱۳۷.
- ۴-روستایی، نسرین، امیر فخرایی، آزیتا (۱۳۹۹). مقایسه کیفیت زندگی، اضطراب و استرس، افسردگی و تنظیم هیجان در زنان سرپرست خانوار وعادی بندر عباس، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بندر عباس.
- ۵-فاضل، سلیمی، فرح بخش، اسمعیلی، (۱۳۹۶). ارائه الگوی رشد پس از سانحه در بیماران سرطانی: یک مطالعه گراند تئوری، *فرهنگ مشاوره و روان درمانی (فرهنگ مشاوره)*، ۸، ۹(۳): ۸۹-۱۰۵.
- ۶-Briere, J. N., & Scott, C. (۲۰۱۴). Principles of trauma therapy: A guide to symptoms, evaluation, and treatment (DSM-۵ update). Sage Publications.
- ۷-Ezeh, Valentine, (۲۰۲۱), Post-traumatic stress disorder among rural widows in Nsukka: risk factors and wellbeing domains, *South African Journal of Psychology*, sagepub.com/journals-permissions, journals.sagepub.com/home/sap
- ۸-Janoff-Bulman, R. (۲۰۰۲). Shattered assumptions: Towards a new psychology of trauma. New York, NY: The Free Press
- ۹-Joseph, S., & Linley, P.A. (۲۰۰۵). Positive adjustment to threatening events: An organismic valuing theory of growth through adversity. *Review of General Psychology*, ۹(۳), ۲۶۲-۲۸۰. doi:۱۰.۱۰۳۷/۱۰۸۹-۲۶۸۰,۹,۳,۲۶۲
- ۱۰-Tedeschi, R. G., Shakespeare-Finch, J., Taku, K., Calhoun, L. G., Abouelela, S. W., Larson, E., ... & Gebbie, K. M. (۲۰۱۸). Posttraumatic growth in cancer patients and partners—effects of role, gender and the dyad on couples' posttraumatic growth experience. In *Posttraumatic Growth: Theory, Research, and Applications* (Vol. ۴۲, No. ۲, pp. vii-viii). Washington, DC: Brunner/Mazel.